

This project is funded
by the European Union

giz | International
Services

ПРОГРАМИ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

2021-2027

DEI
Direkcija za evropske/europske integracije
Direkcija za evropske integracije

САРАЈЕВО, АПРИЛ 2023. ГОДИНЕ

Импресум

Издавач:

Дирекција за европске интеграције
Ђоке Мазалића 5
71000 Сарајево

Главни и одговорни уредник:

Един Дилберовић
директор Дирекције за европске интеграције

Аутор брошуре:

Михаило Удовички

Лекторице:

Сандра Злотрг и Клаудија Млакић Вуковић

Дизајн и графичка припрема:

Триптих

Штампа:

Триптих

Брошура је припремљена уз подршку ЕУ пројекта „Подршка Државном ИПА координатору у програмирању претприступне помоћи, Босна и Херцеговина“. Мишљења изражена у овој брошури су мишљења аутора и не одражавају ставове Европске уније нити било које друге поменуте организације.

This project is funded
by the European Union

ПРОГРАМИ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

2021-2027

Direkcija za evropske/europsko integracije
Дирекција за европску интеграцију

САРАЈЕВО, АПРИЛ 2023. ГОДИНЕ

САДРЖАЈ

УВОД	3
ПРОГРАМИ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ 2021–2027.	4
Циљ и значај „програма ЕУ”	4
Босна и Херцеговина у програмима ЕУ	6
Преглед садашњег циклуса програма ЕУ 2021–2027.	7
ПРЕДСТАВЉАЊЕ ПОЈЕДИНАЧНИХ ПРОГРАМА	11
НАПОМЕНЕ ЗА ПОТЕНЦИЈАЛНЕ АПЛИКАНТЕ	39
КОНТАКТИ ЗА ПРОГРАМЕ У БИХ	40

УВОД

Програми ЕУ подржавају сарадњу између држава чланица и њихових грађана у различитим областима политика Европске уније. Ови програми намијењени су земљама чланицама, али је Европска унија државама потенцијалним кандидаткињама и кандидаткињама, а тиме и Босни и Херцеговини, понудила могућност учешћа у овим програмима, уз претходно спровођење прописане процедуре и испуњавање потребних предуслова, како би се подржало њихово приступање Европској унији.

Програми ЕУ пружају прилику различитим организацијама, институцијама и појединцима да се укључе у активности кроз партнерства са европским колегама и на тај начин сагледају ЕУ политике, стандарде, процесе и методе рада, те да стичу нова знања и искуства. Стога су програми Уније моћно средство не само за подршку процесу приступања кандидата, већ и начин да се у тај процес укључи што већи број актера.

У претходном циклусу програма Европске уније за период 2014–2020, Босна и Херцеговина учествовала је у неким од њих, доприносећи тако приближавању европским интеграцијама у областима на које се ти програми односе. Истовремено, тиме је омогућен развој капацитета за коришћење ових програма, како институција тако и апликаната, развој сарадње са институцијама и организацијама у земљама чланицама ЕУ и осталим земљама чланицама програма приликом припреме и реализације пројеката, те укључивање у европски простор и токове у датим областима.

Надамо се да ће ова брошура која нуди преглед програма Европске уније за текући период 2021–2027. бити од помоћи да се препознају могућности које ови програми пружају у различитим областима, и да ће на тај начин допринијети даљем и значајнијем учешћу Босне и Херцеговине, њених грађана и привреде у овим програмима, ускладу са стратешким интересима земље, њеним капацитетима и обавезама које произилазе из процеса европских интеграција.

ПРОГРАМИ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ 2021–2027.

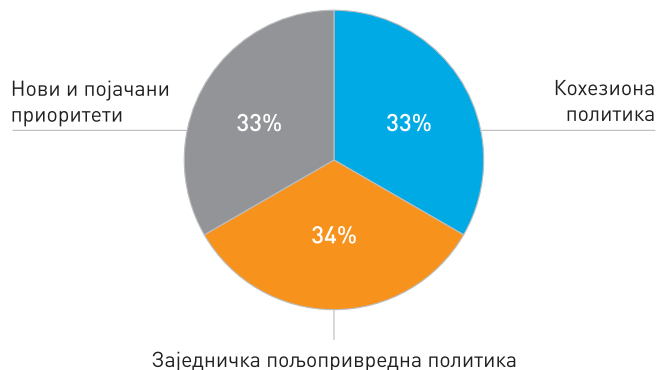
Циљ и значај „програма ЕУ“

Циљ програма Европске уније („програми ЕУ“) јесте пружање подршке политикама и приоритетима Европске уније кроз унапређење сарадње између држава чланица ЕУ и њихових грађана у различитим областима: науци, иновацијама, култури, заштити животне средине, образовању, развоју предузетништва, потрошачкој, царинској и пореској политици, здравству, правосуђу итд.

Према тренутном дугорочном буџету ЕУ који покрива период 2021–2027. („Вишегодишњи финансијски оквир“), финансијска средства се дијеле на три целине: Кохезиону политику, Заједничку пољопривредну политику и Нове и појачане приоритете):¹

1 Европска комисија: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/long-term-eu-budget/2021-2027_en

ЕУ вишегодишњи финансијски оквир за период 2021–2027.
(укупан буџет 1,2 трилиона €)*

*Програми ЕУ који су отворени за учешће земљама кандидатима и потенцијалним кандидатима се углавном финансирају из „Нових и појачаних приоритета“, мада се дио средстава за програме ЕУ одваја и из буџета Кохезионе политике [тј. из Европских структурних и инвестиционих фондова]. Такође, поред редовног Вишегодишњег финансијског оквира, за овај седмогодишњи буџетски циклус, ЕУ је одвојила додатних 807 милијарди € кроз привремени инструмент „NextGenerationEU“ за опоравак од пандемије COVID-19. Из овог инструмента, 83 милијарде € биће усмјерене на програме ЕУ (попут Хоризонт Европа, *rescEU*, *InvestEU*, *Just Transition Fund* итд.).

С обзиром на то да програми ЕУ прате политике и приоритете ЕУ, државама кандидатима и потенцијалним кандидатима за чланство у ЕУ омогућено је приступање овим програмима у складу са њиховим индивидуалним потребама, капацитетима, стратешким интересима и очекиваним резултатима. Поступак приступања покреће се посебно за сваки програм, а носилац активности у вези са приступањем је надлежна институција на државном нивоу. Приликом приступања програмима, потребно је да се води рачуна о расположивим институционалним капацитетима и буџетским средствима које је потребно издвојити за учешће у одређеном програму. Да би земља приступила одређеном програму, потребно је да се закључи приступни споразум са ЕУ, те плати финансијски допринос за учешће у програму (тзв. „улазна карта“) за сваку годину учешћа у програму. Трошкови улазне карте могу дијелом да се финансирају из средстава Инструмента за претприступну помоћ (ИПА).

Главна разлика између Програма ЕУ и ИПА (Инструмента за претприступну помоћ):

- **ИПА** је намијењена искључиво државама потенцијалним кандидатима и кандидатима за чланство у ЕУ. ИПА је главни финансијски инструмент ЕУ за пружање помоћи државама корисницама у постепеном усклађивању са стандардима и политикама ЕУ, са циљем чланства у ЕУ. Корисници програма ИПА су углавном државни органи.
- **Програми ЕУ** су прије свега усмјерени државама чланицама и њиховим корисницима, с тим што друге земље могу да буду „придружене“ уколико је та могућност предвиђена уредбама којима се дефинишу програми ЕУ. Програми ЕУ омогућавају продубљивање сарадње између корисника програма ЕУ из земаља чланица са сродним/партнерским организацијама из придружених земаља.

Програми ЕУ су углавном усмјерени ка академским и образовним институцијама, развојним и културним центрима, невладиним организацијама, приватном сектору (малим и средњим предузећима), с тим што постоје и програми намијењени прије свега државним органима (на примјер, *Fiscalis* и *Customs*).

Кључни значај учешћа у програмима ЕУ за земље кандидате за чланство у ЕУ превасходно се огледа у јачању сарадње са партнерским организацијама из ЕУ, упознавању са стандардима, правилима и вриједностима ЕУ, а служи и као својеврсна припрема за коришћење осталих расположивих финансијских инструмената који су доступни земљама чланицама ЕУ. Кроз спровођење различитих пројеката, јачају се не само капацитети и знања учесника који се односе на усклађивање са ЕУ правним тековинама, већ и свијест о конкретним користима које произилазе из чланства у ЕУ тиме што се укључује широк спектар заинтересованих страна.

Босна и Херцеговина у програмима ЕУ

Од јануара 2007. године, на основу Оквирног споразума о општим принципима учешћа Босне и Херцеговине у програмима Заједнице, Босни и Херцеговини је први пут отворена могућност да приступи појединачним програмима Уније. У периоду 2007–2013, Босна и Херцеговина је учествовала у пет програма ЕУ (тада познати као „програми Заједнице”): Седми оквирни програм за истраживање и технолошки развој – *FP7, Tempus/Erasmus Mundus*, Европа за грађане, Култура и MEDIA.² Након тога, у буџетском циклусу ЕУ за период 2014–2020, Босна и Херцеговина је значајно повећала своје учешће у програмима ЕУ, а уједно и успјешност у апсорпцији фондова из тих програма:

Програми Заједнице у којима је БиХ учествовала 2007. – 2013.	Програми ЕУ у којима је БиХ учествовала 2014. – 2020.
FP7	Хоризонт 2020.
Култура	Креативна Европа
MEDIA	ERASMUS+ (дјеломично учешће)
Tempus/Erasmus Mundus	Европа за грађане
Европа за грађане	Трећи програм Здравље
	Фискалис
	Царина
	COSME (конкурентност и предузетништво)

² Босна и Херцеговина је учествовала и у одређеним активностима програма Цјеложивотно учење и Млади у акцији.

У периоду 2014–2020, у оквиру осам програма ЕУ којима је Босна и Херцеговина имала приступ, корисници из Босне и Херцеговине су учествовали на око 1500 пројеката и кроз њих је повучено преко 30М €. ^{3, 4} Само у оквиру два програма, Хоризонт 2020 и Креативна Европа, учествовало је преко 150 различитих организација из Босне и Херцеговине (укључујући универзитете и истраживачке институције, предузетнике, културно-умјетничка друштва, јавне установе, удружења грађана и невладине организације итд.). Овај податак илуструје потенцијални значај програма за један сегмент друштвено-економског развоја, поготово у секторима као што су култура, образовање, млади, наука, иновације, здравство – гдје је неопходно да се стимулише размјена искустава и знања. Добијањем кандидатског статуса за чланство у 2022. години, значај учешћа у програмима ЕУ за Босну и Херцеговину такође расте.

Преглед садашњег циклуса програма ЕУ 2021–2027.

Институције у Босни и Херцеговини су предузеле потребне кораке за наставак учешћа у програмима ЕУ у којима је Босна и Херцеговина већ учествовала у претходном циклусу, а узето је у разматрање учешће и у новим програмима који би могли да буду од интереса. Босна и Херцеговина од 2021. године учествује у програмима Хоризонт Европа, Креативна Европа, Програм јединственог тржишта – компонента Конкурентност и одрживост малих и средњих предузећа (наставак програма *COSME*) и Еразмус+ (учешће у активностима унутар међународне димензије програма Еразмус+), а од 2023. године је придружена и Механизму цивилне заштите Уније. У тренутку припреме ове брошуре, Босна и Херцеговина је изразила заинтересованост да приступи програмима Фискалис, Царина, Здравље, Правосуђе, Грађани, једнакост, права и вриједности (*CERV*) (укључује ранији програм Европа за грађане)

3 Наведени износ се односи на буџетска средства намијењена партнерима из Босне и Херцеговине. Међутим, овај износ је индикативан с обзиром на то да се методологија за рачунање буџета по пројекту/партнеру разликује од програма до програма. На примјер, о укупном буџету пројеката на којима су партнери из Босне и Херцеговине учествовали у оквиру програма Европа за грађане, искључиво се извјештавало за оне пројекте гдје су партнери из Босне и Херцеговине били и носиоци пројеката. Другим ријечима, за неке програме се не види расподјела на носиоце пројекта (лидере конзорцијума) и друге partnere.

4 Извор: Контакт-тачке појединих програма и Дирекција за европске интеграције Савјета министара Босне и Херцеговине.

и Запошљавање и социјалне иновације (*EaSI*), а разматра се приступање и програму Дигитална Европа, како би и ти програми били отворени за приступање током или након 2023. године.

Циљ ове брошуре је да пружи читаоцу преглед свих програма ЕУ који се тренутно дијеле у шест области (које се затим додатно дијеле у тематске кластере). Такође, појединачно ће бити представљени основни подаци о релевантним програмима за кориснике из Босне и Херцеговине (опис, циљеви, области интервенција, потенцијални корисници), као и статус придруживања Босне и Херцеговине тим програмима.

Табела: Преглед свих програма и финансијских инструмената ЕУ из Вишегодишњег финансијског оквира 2021–2027. према областима и тематским кластерима:

Област	Тематски кластер	Програми/финансијски инструменти
1. Јединствено тржиште, иновације и дигитализација	1.1 Истраживање и иновације	Хоризонт Европа**
		Euratom
		ITER – међународни истраживачки и инжењерски пројекат на пољу нуклеарне фузије
	1.2 Европске стратешке инвестиције	InvestEU
		Инструмент за повезивање Европе (CEF)
		Дигитална Европа**
	1.3 Јединствено тржиште	Програм јединственог тржишта (SMP)**
		Програм за борбу против превара
		Фискалис**
		Царина**
	1.4 Свемир	Европски свемирски програм

Област	Тематски кластер	Програми/финансијски инструменти
2. Кохезија и вриједности	2.1 Регионални развој и кохезија	Европски регионални развојни фонд (<i>ERDF</i>)
		Кохезиони фонд
		<i>REACT EU</i>
		Подршка заједници кипарских Турака
	2.2 Опоравак и отпорност	Фонд за опоравак и отпорност
		Инструмент за техничку подршку
		Заштита евра од фалсификовања (<i>Pericles IV</i>)
		Механизам за цивилну заштиту Уније и „rescEU“ **
		Здравље 4**
	2.3 Улагање у људе, друштвену кохезију и вриједности	Програм за запошљавање и социјалне иновације (<i>EaSI/ ESF+</i>)**
		Еразмус+**
		Европски корпус солидарности
		Правосуђе**
		Грађани, једнакост, права и вриједности (<i>CERV</i>)**
		Креативна Европа**

Област	Тематски кластер	Програми/финансијски инструменти
3. Природни ресурси и животна средина	3.1 Пољопривреда и поморска политика	Европски пољопривредни гарантни фонд (EAGF)
		Европски пољопривредни фонд за рурални развој (EAFRD)
		Европски фонд за поморство, рибарство и аквакултуру
	3.2 Животна средина и климатске акције	Програм за заштиту животне средине и климатске активности (LIFE)**
4. Миграције и управљање границама	4.1 Миграције	Фонд за азил, миграције и интеграцију
	4.2 Управљање границама	Фонд за интегрисано управљање границама
5. Безбједност и одбрана	5.1 Безбједност	Фонд унутрашње безбједности
		Нуклеарна разградња (Литванија)
		Нуклеарна безбједност и разградња
6. Сусједство и свијет	5.2 Одбрана	Европски одбрамбени фонд
	6.1 Спољашње активности	Глобална Европа: Инструмент за сусједство, развој и међународну сарадњу
		Хуманитарна помоћ
		Заједничка спољна и безбједносна политика
		Прекоморске земље и територије
	6.2 Претприступна помоћ	Претприступна помоћ

****Програми који су детаљније обрађени у наставку**

ПРЕДСТАВЉАЊЕ ПОЈЕДИНАЧНИХ ПРОГРАМА

У наставку брошуре, појединачно су представљени основни подаци о релевантним програмима за кориснике из Босне и Херцеговине (циљеви, области интервенција/кључне активности, потенцијални корисници), као и статус придруживања Босне и Херцеговине одређеном програму. С тим у вези, битно је да се нагласи да сви програми ЕУ нису доступни земљама кандидатима за чланство у ЕУ, те су они изузети из детаљног приказа.

Учешће у програмима ЕУ остварује се објављивањем позива за подношење приједлога пројеката и додјелом финансијске подршке одабраним пројектима. За сваки од програма надлежан је одређени генерални директорат Европске комисије, односно извршна агенција Европске комисије, која објављује позиве за предају пројектних приједлога, врши селекцију пројеката, додјељује финансијска средства те прати реализацију пројеката.

Хоризонт Европа [Horizon Europe]

Оквирни програм ЕУ за истраживања и иновације

Планирани буџет: 95,5 милијарде € 	Претходни програм: Наставак активности Хоризонт 2020 (као и претходних ФП7 и дијелова Програма за конкурентност и иновације – CIP) 	Статус приступања БиХ: БиХ је приступила Хоризонту Европа 2021. године (БиХ је имала приступ програму Horizon 2020 у периоду 2014–2020)
Опис програма/циљ:	Хоризонт Европа један је од кључних инструмената Уније за јачање европског истраживачког простора, подршку стварању и ширењу изузетности у знању и технологијама, усмјеравање и убрзавање дигиталне и зелене транзиције, олакшавање сарадње и јачање ефекта истраживања и иновација у развоју и спровођењу политика ЕУ уз пружање рјешења за глобална питања. То га чини највећим транснационалним оквирним програмом за истраживање и иновације у свијету, а циљ му је и да допринесе оснаживању европске конкурентности, европског економског опоравка и борби против климатских промјена.	
Области интервенција:	С обзиром на његову величину, структура Хоризонта Европа је комплексна и дијели се на три стуба и један хоризонтални дио са више потпрограма: 1. стуб – Изврсност у науци (26 млрд €): промоција изврсности у науци, привлачење најбољих талената и пружање подршке истраживачима на почетку њихове каријере са акцентом на стварању и ширењу научне изврсности, висококвалитетних знања, вјештина, технологије и рјешења за глобалне изазове. Потпрограми укључују: • Европски истраживачки савјет (ERC); • Марија Склодовска Кири; • Европска истраживачка инфраструктура. 2. стуб – Глобални изазови и европска индустријска конкурентност (53,5 млрд €): подршка стварању и трансферу нових знања, технологија и одрживих рјешења са циљем подстицања конкурентности индустрије земаља чланица и јачања утицаја истраживања и иновација у спровођењу политика ЕУ. Програм се дијели у <u>шест кластера</u> (Здравље; култура, креативност и инклузивно друштво; цивилна безбједност; дигитализација, индустрија и свемир; клима, енергија и мобилност; храна, биоекономија, природни ресурси, пољопривреда и животна средина) и Заједнички истраживачки центар – нуклеарне директне активности.	

	3. стуб – Иновативна Европа (13,6 млрд €): подстицај револуционарних иновација које стварају нова тржишта и системе који фаворизују иновације. Потпрограми укључују: • Европски савјет за иновације (EIC); • Европски екосистеми иновација (EIE); • Европски институт за иновације и технологију (EIT). Хоризонтални дио: Проширивање учешћа и јачање европског истраживачког простора (EIP) (3,4 млрд €) Хоризонтални дио структуре програма подржава опште циљеве европског истраживачког простора, са нагласком на стварању и имплементацији најпогоднијег окружења за истраживање и иновације, у којем све државе чланице и њихови региони имају исте могућности за развој и приступ финансирању. • Ширење изврсности и учествовања (укључујући потпрограм COST); • Реформа и јачање европског истраживачког система иновација.
Потенцијални корисници:	У зависности од стуба и потпрограма, тј. одговарајућег програма рада: државне институције, институти, истраживачки и образовни центри, универзитети, научници, мала и средња предузећа
Релевантни правни оквир:	https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2021.170.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2021%3A170%3ATOC
Интернет-страница програма:	https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en
Надлежне институције ЕУ:	Европска комисија – Генерални директорат за истраживања и иновације (DG RTD)
Контакт у БиХ:	Министарство цивилних послова БиХ Национални/државни координатор за програм и националне/државне контакт-тачке/особе за подобласти <i>*Потребно је имати у виду да за сваку подобласт постоји одговорна национална контакт-тачка/особа, као и национални/државни координатор за цијелокупни програм, које можете пронаћи преко интернет-странице Хоризонт Европа:</i> https://horizoneuropencpportal.eu/find-your-ncp https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/support/ncp

Дигитална Европа [Digital Europe Programme – DIGITAL]

Нови програм за јачање дигиталних технологија и инфраструктуре

Планирани буџет: 7,59 милијарди € 	Претходни програм: Иако је програм нов, дјелимично се наставља на активности Инструмента за повезивање Европе из претходног циклуса (CEF – Digital) 	Статус приступања БиХ: БиХ разматра учешће у програму
Опис програма/циљ:	Дигитална Европа је нови програм ЕУ који је фокусиран на даљи развој дигиталних технологија као и њихово приближавање предузећима, грађанима и јавној управи. На овај начин се такође пружа подршка јачању европске конкурентности и зеленој транзицији у циљу постизања климатске неутралности до 2050. године и развоја у правцу технолошке суверености ЕУ.	
Области интервенција:	Дигитална Европа се спроводи кроз пет области: 1. Рачунарство високих перформанси: имплементација, координација и управљање exascale супер-рачунарством и инфраструктуром података која ће бити лако доступна јавним и приватним корисницима, посебно малим и средњим предузећима; имплементација и управљање пост- exascale инфраструктуром, укључујући интеграцију са квантним рачунарским технологијама и истраживачким инфраструктурама за рачунарску науку, као и подстицај развоју хардвера и софтвера неопходног за такву примјену унутар ЕУ. 2. Вјештачка интелигенција (ВИ): подршка изградњи и јачању капацитета вјештачке интелигенције у ЕУ; повећати доступност вјештачке интелигенције предузећима (посебно „стартаповима“ као и малим и средњим предузећима), цивилном друштву, непрофитним организацијама, истраживачким институцијама, универзитетима и јавној администрацији, како би се максимизирала корист вјештачке интелигенције за европско друштво и привреду; развити и ојачати системе комерцијалне примјене вјештачке интелигенције и производње; ојачати и умрежити капацитете за тестирање и експериментисање с вјештачком интелигенцијом. 3. Дигитална безбједност и повјерење: подршка изградњи и набавци напредне опреме, алата и инфраструктуре за дигиталну безбједност; пројекти за изградњу и најбољу примјену европског знања, капацитета и вјештина у вези са дигиталном безбједношћу и размјеном и интеграцијом најбољих пракси итд. Према Програму рада за 2023–24, ова компонента није отворена за земље кандидате.	

	4. Напредне дигиталне вјештине: јачање знања и професионализације у областима попут рачунарства високих перформанси, аналитике великих података, дигиталне безбједности, технологије дистрибуиране књиге (нпр. <i>blockchain</i>), квантне технологије, роботике, вјештачке интелигенције. Подршка припреми и спровођењу висококвалитетних, дугорочних обука и курсева, укључујући комбиновано учење, за студенте и за запослене; подршка обукама на радном мјесту и праксама за студенте, запослене, посебно у малим и средњим предузећима и у јавном сектору итд. 5. Увођење и најбоља примјена дигиталних капацитета и интероперабилност: подршка јавном сектору и областима од јавног интереса (као што су здравство и социјална заштита, образовање, правосуђе, царина, транспорт, мобилност, енергетика, животна средина, културни и креативни сектори, привреда) у циљу ефикаснијег приступања најсавременијим дигиталним технологијама; подршка развоју, управљању и одржавању трансевропске интероперабилне инфраструктуре дигиталних услуга широм Уније; олакшати развој, ажурирање и коришћење рјешења и оквира од стране јавних управа, предузећа и грађана, укључујући <i>open source</i> рјешења; пројекти који омогућавају јавном сектору и индустрији Уније, посебно малим и средњим предузећима, лак приступ тестирању и пилотирању дигиталних технологија како би се повећала њихова употреба.
Потенцијални корисници:	Јавне и приватне организације/предузећа, мала и средња предузећа, универзитети/научно-истраживачки институти, научници/истраживачи/ИКТ стручњаци, цивилни сектор итд.
Релевантни правни оквир:	https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32021R0694&from=EN
Интернет-страница програма:	https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/activities/digital-programme
Надлежне институције ЕУ:	Европска комисија – Генерални директорат за комуникационе мреже, садржај и технологију (<i>DG CONNECT</i>)
Контакт у БиХ:	Министарство комуникација и транспорта БиХ

Програм јединственог тржишта [Single Market Programme – SMP]

Програм за управљање и функционисање јединственог тржишта

Планирани буџет:	Претходни програм:	Статус приступања БиХ:
4,2 милијарде € 	Наставак одређених активности из програма <i>COSME</i> , као и програма који су се односили на заштиту потрошача, кориснике финансијских услуга, финансијског извјештавања и ревизије, безбједности хране и статистике 	БиХ учествује у Програму јединственог тржишта – компоненти за МСП/наставак <i>COSME</i> почевши од 2021. године (БиХ је имала приступ програму <i>COSME</i> 2014–2020)
Опис програма/циљ:	Спајањем шест различитих програма из претходног циклуса, Програм јединственог тржишта се фокусира на мјере које ће допринијети бољем управљању и функционисању јединственог тржишта, које чини кичму ЕУ и њеног успјеха. Те мјере укључују бољу контролу тржишта, јачање конкурентности предузећа, посебно малих и средњих предузећа (МСП), пружање још веће заштите потрошача, јачање стандардизације, одржавање високог стандарда безбједности хране као и израду и дистрибуцију висококвалитетних статистичких података. За земље кандидате, главна разлика у односу на претходни циклус је измјештање финансијских инструмената (као што су на примјер биле кредитне гаранције за МСП или средства за фондове ризичног капитала при обезбјеђивању средстава за МСП у фази проширења и раста из програма <i>COSME</i>) – који су сада дио Инвестиционог оквира за Западни Балкан (WBIF) , ⁵ као и посебног Инструмента за развој предузећа и иновације Западног Балкана (WB EDFI) . ⁶	
Области интервенција:	Програм се спроводи кроз шест стубова/компоненти (првих пет стубова се односи на јачање и функционисање интерног тржишта, док је шести стуб везан за квалитет статистичких података): 1. Повећање ефикасности јединственог тржишта: функционисање и развој унутрашњег тржишта роба и услуга; средства за управљање унутрашњим тржиштем; контрола над тржиштем: безбједни и усклађени производи, јачање капацитета, појачано спровођење и сарадња са надлежним институцијама; подршка развоју царинске и пореске политике; подршка спровођењу закона о привредним друштвима, уговорно право и спречавање прања новца; имплементација и развој унутрашњег тржишта за финансијске услуге; политика конкуренције за јачу ЕУ у дигиталном добу.	

5 Western Balkans Investment Framework <https://www.wbif.eu/> <https://www.dei.gov.ba/bs/wbif>

6 Western Balkans Enterprise Development & Innovation Facility <http://www.wbedif.eu/>

	2. Конкурентност и одрживост малих и средњих предузећа (<i>наставак програма COSME</i>): подршка предузећима, посебно малим и средњим предузећима, кроз олакшан приступ тржишту и креирање повољног пословног окружења; промоција предузетништва и стицање предузетничких вјештина (укључујући менторство и планове мобилности); конкурентност и одрживост предузећа и читаве привреде (повезивање екосистема, кластера). 3. Јачање стандардизације: подршка активностима стандардизације; стандарди у области финансијског и нефинансијског извјештавања и ревизије. 4. Унапређење интереса и заштите потрошача: програм потрошача и „<i>New Deal</i>“ за потрошаче; повећање укључености потрошача и других крајњих корисника у креирању политике ЕУ у финансијским услугама; унапређење разумијевања финансијског сектора и финансијских услуга. 5. Ланац исхране и безбједност хране: спречавање, контрола и сузбијање животињских и биљних штеточина; подршка одрживој производњи и потрошњи хране; унапређење ефикасности и поузданост инспекцијског надзора; подршка добробити животиња. 6. Статистика: средства за израду и дистрибуцију висококвалитетних статистика за праћење стања у друштву, економији, екологији и територијалној организацији; унапријеђено доношење одлука у ЕУ засновано на доказима и мјерењу утицаја ЕУ иницијатива.
Потенцијални корисници:	Појединци и предузећа, организације потрошача, статистички заводи, организације за стандардизацију, органи за контролу квалитета хране, здравља животиња и биљака, Европска предузетничка мрежа (<i>EEN</i>) итд.
Релевантни правни оквир:	https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/690/oj
Интернет-страница програма:	https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/single-market-programme/overview_en
Надлежне институције ЕУ:	Кровна институција је Европска комисија - Генерални директорат за унутрашње тржиште, индустрију, предузетништво и мала и средња предузећа (<i>DG GROW</i>), с тим што су и други генерални директорати и агенције укључене у зависности од теме/области.
Контакт у БиХ:	Министарство спољне трговине и економских односа БиХ Европска предузетничка мрежа (<i>EEN</i>) у БиХ https://een.ec.europa.eu/local-contact-points/ba Координатори: - Спољнотрговинска комора БиХ https://een.ba/bs - Развојна агенција Републике Српске https://eunors.org/

Фискалис [FISCALIS]

Програм за сарадњу у области пореске политике

Планирани буџет: 0,27 милијарди € 	Претходни програм: Наставак активности програма Фискалис 2020 и Фискалис 2013 	Статус приступања БиХ: БиХ је имала приступ програму Фискалис 2020 те се очекује да ће се придружити и у овом циклусу и већ је исказала заинтересованост
Опис програма/циљ:	Фискалис подржава пореске власти и унапређење система опорезивања у циљу побољшања функционисања интерног тржишта. Овај програм такође има за циљ подстицање конкурентности ЕУ и фер конкуренције унутар ЕУ; штити финансијске и економске интересе ЕУ и њених држава чланица, укључујући заштиту од пореских превара, пореских утаја и избегавања пореза.	
Области интервенција:	Програм Фискалис је усмјерен ка пружању подршке пореској политици и имплементацији законодавства ЕУ у области опорезивања, подстицању сарадње између пореских органа, размјени пореских информација, изградњи административних капацитета, развоју људских ресурса, као и развоју европских ИКТ система. Према програму рада Фискалис за период 2021–23, подржане активности укључују: • Опште активности сарадње: подршка сарадњи између надлежних пореских институција у циљу јачања њихових капацитета и ефикасности кроз семинаре, радионице, студијске посјете, сарадњу експертских тимова, јачање капацитета пореске администрације, израду студија итд. • Јачање ИТ капацитета у области опорезивања: развијање, јачање, руковођење и контрола квалитета компоненти Европског информационог система кроз заједничке пројекте (нпр. <i>MANITC VI</i>). • Јачање размјене информација и обраде података у циљу борбе против пореске утаје (нпр. <i>TNA III</i>). • Јачање људских ресурса: развијање професионалних вјештина и знања у области спровођења пореске политике (укључујући учешће и размјену искустава са реалним сектором).	

Потенцијални корисници:	Надлежне пореске институције земаља чланица ЕУ, као и земаља кандидата или потенцијалних кандидата које су приступиле програму
Релевантни правни оквир:	https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021R0847
Интернет-страница програма:	https://taxation-customs.ec.europa.eu/eu-funding-customs-and-tax/fiscalis-programme_en
Надлежне институције ЕУ:	Европска комисија – Генерални директорат за пореску и царинску Унију (<i>DG TAXUD</i>)
Контакт у БиХ:	Управа за индиректно опорезивање БиХ

Царина [CUSTOMS]		Програм за изградњу капацитета европске царинске администрације
Планирани буџет: 0,95 милијарди € 	Претходни програм: Наставак активности програма Царина 2020 и Царина 2013 	Статус приступања БиХ: БиХ је имала приступ програму Царина 2020 те се очекује да ће се придружити и у овом циклусу и већ је исказала заинтересованост
Опис програма/циљ:	Програм Царина пружа подршку управљању и модернизацији царинске уније у циљу јачања унутрашњег тржишта и то кроз сарадњу земаља учесница и њихових надлежних институција. Овај програм штити финансијске и економске интересе ЕУ и придружених чланица, борбом против непоштене и илегалне трговине, истовремено олакшавајући легитимне пословне активности.	
Области интервенције:	Активности у оквиру програма Царина се фокусирају на унапређење капацитета царинских управа (састанци, радионице, обука и размјена званичника); подршку царинским управама у организацији заједничких обука; унапређење система управљања ризицима у циљу заштите финансијских интереса ЕУ; као и јачање капацитета за борбу против прекограничног криминала и других безбједносних пријетњи. Према програму рада Царина за период 2023–2025, подржане активности укључују: Опште активности сарадње: подршка сарадњи између надлежних царинских институција у циљу јачања њихових капацитета и ефикасности кроз семинаре, радионице, студијске посјете, сарадњу експертских тимова, успостављање координационих група и мрежа итд.	

	• Подршку експертских тимова за: развој царинских ИТ система (<i>ETC/IT IV</i>); усклађивање праксе у рјешавању комплексних случајева дивергентних тарифних класификација (<i>BTI III</i>); јачање аналитичких капацитета и стручности царинских лабораторија (<i>CLET IV</i>); управљање царинским ризиком (<i>ICS2 SSA II</i>); те подршка раду царина на граничним прелазима. • Подршку развоју, одржавању, раду и контроли квалитета заједничких компоненти постојећих и нових Европских електронских система за царину (<i>EES</i>) у циљу обезбјеђивања међусобног повезивања царинских органа. • Јачање људских ресурса: програмом су подржана умрежавања, заједничке активности између царинског особља у циљу борбе против кријумчарења и заштите интелектуалне својине и то кроз развијање професионалних вјештина и знања на пољу царинских послова.
Потенцијални корисници:	Надлежне царинске институције земаља чланица ЕУ, као и земаља кандидата или потенцијалних кандидата које су приступиле програму
Релевантни правни оквир:	https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32021R0444
Интернет-страница програма:	https://taxation-customs.ec.europa.eu/eu-funding-customs-and-tax/customs-programme_en
Надлежне институције ЕУ:	Европска комисија – Генерални директорат за пореску и царинску Унију (<i>DG TAXUD</i>)
Контакт у БиХ:	Управа за индиректно опорезивање БиХ

Механизам за цивилну заштиту Уније и „rescEU“ [Union Civil Protection Mechanism and rescEU]

**Програм за превенцију и
пружање одговора на природне
и изазване катастрофе унутар
ЕУ и ван њених граница**

Планирани буџет:

3,32 милијарде €

Претходни програм:

Наставак активности Механизма за цивилну заштиту 2014–20
(програм се спроводи од 2001. године)

Статус приступања БиХ:

БиХ је приступила програму и може да
учествује од 2023. год.

Опис програма/циљ:

Механизам цивилне заштите Уније интервенише у свим фазама циклуса управљања ризиком од катастрофа, од превенције до реаговања, и може да га активира свака погођена земља у свијету по хитном случају. Као нови инструмент у оквиру механизма, *RescEU* пружа заштитну мрежу у ситуацијама када су национални капацитети преоптерећени или исцрпљени у погледу опреме, експертизе и директне подршке.

Области интервенција:

Механизам цивилне заштите може да се спроводи на више начина:

- Асистенција у цивилној заштити подразумијева **пружање помоћи непосредно након катастрофе**. То може да буде помоћ у роби, ангажовање специјално опремљених тимова или помоћ и координација стручњака посланих на терен.
- Помоћ у хитним случајевима **загађења мора**, у сарадњи са Европском агенцијом за заштиту мора (*EMSA*).
- Уколико криза настане у земљама у развоју, цивилна помоћ уобичајено се удружује са **хуманитарном помоћи ЕУ**.
- У оквиру механизма, потпрограм *rescEU* обезбјеђује резерве стратешких ресурса (на примјер, спасилачка возила, противпожарни авиони и хеликоптери, залихе заштитне и медицинске опреме, експертиза и опрема за рјешавање хемијских, биолошких, радиолошких и нуклеарних инцидената).
- Механизам пружа могућност да се **обучавају** тимови за цивилну заштиту, размјењују примјери добре праксе и стручњаци; побољшава квалитет и **доступност информација** о кризним ситуацијама; **спровode превентивне мјере и јача свијест** о кризном менаџменту (нпр. развој водича за хитне ситуације и мапе ризичних подручја); подржавају **истраживања** у циљу унапријеђеног кризног управљања и развоја система раног упозоравања.

Потенцијални корисници:	Превасходно национални органи цивилне заштите, мада корисници могу да буду и здравствене организације, научно-истраживачки центри, као и други јавни и приватни субјекти који се баве цивилном заштитом
Релевантни правни оквир:	https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2021.185.01.0001.01.ENG&toc=OJ:L:2021:185:TOC
Интернет-страница програма:	https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/civil-protection/eu-civil-protection-mechanism_en
Надлежне институције ЕУ:	Европска комисија – Генерални директорат за европску цивилну заштиту и хуманитарну помоћ (<i>ECHO</i>)
Контакт у БиХ:	Министарство безбједности БиХ

Здравље [EU4Health]

Програм за заштиту и унапређење здравља у Европи

Планирани буџет: 5,3 милијарде € 	Претходни програм: Наставак активности претходна три програма од 2003. године 	Статус приступања БиХ: БиХ је имала приступ програму Здравље III; очекује се учешће и у овом циклусу с обзиром на већ исказано интересовање
Опис програма/циљ:	Четврти циклус програма Здравље усвојен је као одговор на пандемију COVID-19 и у циљу припреме за кризне ситуације у ЕУ (стога је отприлике 10 пута већи од свог претходника). У исто вријеме, овај програм ће дати допринос дугорочним здравственим изазовима изградњом јачих, респонсивнијих и приступачнијих здравствених система.	
Области интервенција:	Програм Здравље спроводи се путем годишњих програма рада и активности су подржане кроз четири тематске области: • Припрема за кризне ситуације – подршка унапређењу и јачању националних система контроле. Набавка опреме за прекограничну пријетњу здрављу; директни грантови органима држава чланица за побољшање контроле (на примјер, за третирање отпадних вода); грантови референтним ЕУ лабораторијама; подршка успостављању кризних тимова итд. • Промоција здравља и превенција болести – унапређење здравља и превенција незаразних болести (грантови и набавке за хроничне респираторне болести, ментално здравље, неуролошке поремећаје итд.); генерално, унаприједити доступност лијекова и опреме, унаприједити њихов квалитет, као и процес производње („зелена производња“). • Здравствени системи и радна снага – јачање европских референтних мрежа (директни грантови за подршку координацији, управљању и оперативним активностима европским референтним мрежама (ERN)); јачање имплементације законодавства о крви, ткиву, ћелијама и органима; подршка спровођењу прописа о медицинским средствима и in vitro дијагностичким уређајима итд. Генерално, активности у оквиру ове области усмјерене су ка смањењу неједнакости у приступу здравственој заштити и унапређивању ефикасности здравствених система.	

	• Дигитализација – на примјер, у оквиру програма рада за 2023. годину, активности у овој области укључују директне донације органима ЕУ држава чланица за унапређење интероперабилности здравствених података; развој и унапређење дигиталних услуга, укључујући електронску евиденцију вакцинације итд. Борба против рака је у фокусу све четири наведене тематске области програма рада Здравља за 2023. годину. Програм нпр. директно подржава борбу против рака кроз суфинансирање програма скрининга/раног откривања рака; подршку ЕУ мрежама за борбу против рака; организовање кампања клиничке ревизије као алата за побољшање квалитета и безбједности медицинске примјене јонизујућег зрачења; акционе грантове за ментално здравље за пацијенте и преживјеле од рака итд. Друге хоризонталне активности подржане овим програмом укључују суфинансирање промотивних иницијатива у области здравља; размјене знања и искустава (конференције и други догађаји) итд.
Потенцијални корисници:	Државни органи у области здравства, јавне и приватне институције активне у пољу јавног здравља, истраживачке и здравствене установе, високошколске установе/универзитети, међународне организације и невладине организације
Релевантни правни оквир:	https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2021.107.01.0001.01.ENG
Интернет-страница програма:	https://health.ec.europa.eu/funding/eu4health-programme-2021-2027-vision-healthier-european-union_en
Надлежне институције ЕУ:	Европска комисија – Генерални директорат за здравље и безбједност хране (<i>DG SANTE</i>) уз подршку (за расписивање отворених позива) Европске здравствене и дигиталне извршне агенције (<i>HaDEA</i>) или Европске управе за приправност и здравствене кризе (<i>HERA</i>)
Контакт у БиХ:	Министарство цивилних послова БиХ

Програм за запошљавање и социјалне иновације – *EaSI* [*Programme for Employment and Social Innovation – EaSI*]

Програм за промоцију запошљавања, социјалне заштите и инклузије

Планирани буџет:
0,76 милијарди €

Претходни програм:

Наставак активности *EaSI* 2014–20

Статус приступања БиХ:

БиХ је изразила заинтересованост да учествује у овом циклусу

Опис програма/циљ:

Програм Запошљавање и социјалне иновације (*EaSI*) је финансијски инструмент којим директно управља Европска комисија с циљем подршке високом нивоу квалитетног и одрживог запошљавања, социјалној политици, борби против социјалне искључености и сиромаштва, побољшању радних услова и мобилности радне снаге широм ЕУ. Овај програм је дио ширег програма Европски социјални фонд (*ESF+*), чији укупни буџет износи скоро 100 милијарди €, а који је дио Европских структурних и инвестиционих фондова (*ESIF*) и главни инструмент за запошљавање и социјалну политику. Самим тим, *EaSI* прати исте приоритете као и *ESF+*, који је дио оквирног „Европског стуба социјалних права“.

Области интервенција:

EaSI је усмјерен ка четири приоритетне/тематске области:

- **Запошљавање и вјештине:** спровођење анализа трендова запошљавања и друштвених кретања; праћење и прикупљање података; анализа утицаја преласка на нове облике рада; спровођење акционог плана за социјалну економију итд.
- **Тржишта рада и мобилност радне снаге:** подршка „фер“ мобилности у прекограничним регионима (укључујући кроз *EURES* – Европска мрежа служби запошљавања); подршка јавним службама за запошљавање кроз изградњу капацитета, умрежавање и међусобно учење; подршка истраживањима заснованим на доказима у циљу јачања подршке тржишту рада (побољшање система за праћење активних мјера и обука тржишта рада).

Према програму рада за 2023. годину, EURES активности су отворене само за земље чланице и земље европског економског простора.

	• Социјална заштита и активна инклузија: подршка мрежама релевантних актера у области социјалне укључености (укључујући активности на терену, међусобно учење, истраживачке активности и подршку за креирање политика); даље укључивање цивилног друштва у имплементацију приоритета ЕК; подршка ИКТ системима и платформама које олакшавају имплементацију социјалне заштите широм ЕУ итд.; • Унапређење услова рада: подршка изградњи капацитета за социјалне партнере и иновације; спровођење анализа о стандардима рада путем анкета; спровођење евалуација постојећег законодавства о условима рада; подршка сарадњи са међународним организацијама на анализи ризика и постављању стандарда у погледу здравља и безбједности на раду итд. У оквиру програма <i>EaSI</i>, подржане су следеће врсте активности: аналитичке активности (анкете, студије, статистички подаци, методологије, класификације, микросимулације, праћење и процјена транспозиције и примјене права ЕУ); јачање партнерстава (прекограничне сарадње, служби запошљавања, социјалних партнера и НВО); јачање капацитета (јачање мрежа, административних капацитета, организација за социјалну заштиту и запошљавање, микрофинансијских организација као и пружалаца услуга социјалном предузетништву); комуникација и промотивне активности (заједничко учење кроз размјену добре праксе и стандарда, промоција иновативних приступа раду и аналитичких резултата, <i>peer reviews</i>, промоције и медијски догађаји).
Потенцијални корисници:	Програм је отворен за органе јавне управе (националне, регионалне и локалне); службе и организације за запошљавање и социјалну заштиту; компаније, социјалне партнере, представничке органе повезане са тржиштем рада (укључујући привредне коморе и друга трговинска удружења); невладине организације; образовне и истраживачке институције итд.
Релевантни правни оквир:	https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32021R1057&from=EN
Интернет-страница програма:	https://ec.europa.eu/european-social-fund-plus/en/esf-direct-easi
Надлежне институције ЕУ:	Европска комисија – Генерални директорат за запошљавање, социјална питања и инклузију (<i>DG EMPL</i>)
Контакт у БиХ:	Министарство цивилних послова БиХ

Еразмус+ Erasmus +

Програм за подршку образовању, стручном усавршавању, младима и спорту у Европи

Планирани буџет: 26,2 милијарде € 	Претходни програм: Наставак активности Еразмус+ програма 2014–20 	Статус приступања БиХ: БиХ учествује у новом програму Еразмус+ од 2021. године (учешће у активностима унутар међународне димензије програма Еразмус+)
--	--	---

Опис програма/циљ:	Значај програма Еразмус+ се огледа у чињеници да се буџет за овај програм скоро удвостручио у односу на претходни буџетски циклус (2014–2020). Нови Еразмус+ нуди бројне могућности за мобилност и сарадњу у областима високог образовања, стручног образовања и усавршавања, школског образовања (укључујући рано и предшколско образовање), образовања одраслих, младих и спорта, те подржава активности студирања у иностранству, професионалну праксу, образовање и размјену кадрова у свим наведеним областима. Програм ставља снажан фокус на социјалну инклузију, зелену и дигиталну транзицију, као и на промовисање учешћа младих у демократском животу.
Области интервенција:	Структура Еразмус+ прати ону из претходног периода, са изузетком активности везаних за спорт које су се сада утопиле у друге компоненте заједно са темама образовање, обуке и млади. Еразмус+ се тако састоји из четири компоненте: • Кључна активност 1 – Мобилност у учењу: подршка мобилности у сектору образовања, обуке и младих са циљем доношења дугорочне користи учесницима и укљученим организацијама. Активности које се подржавају кроз ову компоненту укључују: слање или примање студената и особља у земље или из земаља учесника; акредитацију организација које желе да се отворе за прекограничну размјену и сарадњу; слање или примање приправника и студената на стручне праксе у иностранство, као и слање особља на наставу или обуку; образовање одраслих; размјене младих, као и тренинзи и обуке омладинских радника.

	- Кључна активност 2 – Сарадња организација и институција: омогућавање организацијама из различитих земаља да раде заједно, да развијају, дијеле и преносе најбоље праксе и иновативне приступе у областима образовања, обуке, младих и спорта. Подржане активности укључују: пројектна партнерства, сарадњу и удруживање организација (високообразовних, струковних и институција за обуку, привредних субјеката); иницијативе осмишљене да његују сарадњу и размјену, унаприједи квалитет и препознатљивост омладинског рада; заједнички мастер програми (укључујући заједнички развој студија/програма). - Кључна активност 3 – Подршка развоју политика и сарадњи: пружа подршку за широк спектар акција које имају за циљ стимулисање иновативног развоја политика, дијалога и имплементације политика, као и размјену знања у областима образовања, обуке, младих и спорта. Оне укључују промоцију и подизање свијести о програму и синергију са другим програмима ЕУ. Активности „Жан Моне“: глобално промовисање изврности у настави и истраживању у области ЕУ студија. Подршка кроз ову компоненту је усмјерена и ка развоју школских програма у области ЕУ студија, специјалистичких програма за предаваче/професоре, јачању мрежа и размјени знања (укључујући стручно образовање и обуке).
Потенцијални корисници:	Програм је отворен за све јавне или приватне органе у области образовања, оспособљавања, младих и спорта
Релевантни правни оквир:	https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021R0817&qid=1622548701779
Интернет-страница програма:	https://erasmus-plus.ec.europa.eu/
Надлежне институције ЕУ:	Европска комисија – Генерални директорат за образовање, омладину, спорт и културу (<i>DG EAC</i>) и Европска извршна агенција за образовање и културу (<i>EACEA</i>)
Контакт у БиХ:	Министарство цивилних послова БиХ Национална Еразмус+ канцеларија у БиХ www.erasmusbih.com

Правосуђе [Justice Programme]

Програм за даљи развој европског простора правде

Планирани буџет: 0,3 милијарде € 	Претходни програм: Наставак активности програма Правосуђе из претходног циклуса 	Статус приступања БиХ: БиХ је изразила заинтересованост да учествује у овом циклусу
---	---	--

Опис програма/циљ:

Програм Правосуђе тежи ка даљем развоју европског простора правде заснованог на владавини права, независности и непристрасности правосуђа, међусобном признавању и повјерењу, приступу правосуђу и правосудној сарадњи, чиме се такође јача демократија, владавина права и заштита основних права.

Области интервенција:

Активности програма Правосуђе су усмјерене у три специфична правца:

- **Јачање владавине права и независност и непристрасност судства** кроз подршку правосудној сарадњи у грађанским и кривичним предметима, као и подршку побољшању ефикасности националних правосудних система и ефективном спровођењу одлука.
- **Промоција обука у правосуђу** у циљу његовања заједничке правне и правосудне културе, као и културе засноване на владавини права; подршка и промоција досљедне и дјелотворне примјене правних инструмената ЕУ.
- Ефикасан и недискриминаторан **приступ правди** за све, укључујући и путем електронских средстава (е-правосуђе), промовисањем ефикасних грађанских и кривичних поступака, промовисањем и подржавањем права свих жртава злочина, као и процесних права осумњичених и оптужених особа у кривичном поступку.

Финансијска средства ће бити усмјерена ка: подизању свијести о ЕУ политикама, стандардима и правима грађана у области правосуђа (укључујући подршку НВО); заједничком учењу и размјени искустава; изради студија, истраживања, анализа, анкета, евалуација, процјена утицаја; изради и објављивању водича, извјештаја и образовног материјала; обукама правосудних професионалаца; изградњи капацитета кључних правосудних мрежа ЕУ (нпр. Европска мрежа за обуку судија); развој и коришћење дигиталних алата и комплементарности са програмом Дигитална Европа; јачању интероперабилности ИКТ система.

Потенцијални корисници:	Органи јавне управе, стручњаци у правосуђу и њихова удружења, органи за обуке и стручно усавршавање, академска заједница/истраживачки институти, организације цивилног друштва итд.
Релевантни правни оквир:	https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32021R0693
Интернет-страница програма:	https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/justice-programme_en
Надлежне институције ЕУ:	Европска комисија – Генерални директорат за правосуђе и заштиту потрошача (DG JUST)
Контакт у БиХ:	Министарство правде БиХ

Грађани, једнакост, права и вриједности [Citizens, Equality, Rights and Values Programme – CERV]

Програм за заштиту и промоцију
права и вриједности ЕУ у
складу са Уговорима ЕУ и
Повељом о основним правима

Планирани буџет: 1,5 милијарда € 	Претходни програм: Наставак активности програма из претходног циклуса – Европа за грађане (EfC) и Права, једнакост и грађанство (REC) 	Статус приступања БиХ: БиХ је учествовала у програму Европа за грађане 2014–20 и изразила је заинтересованост да учествује у програму CERV у овом циклусу
Опис програма/циљ:	Програм CERV настоји да подржи и развије отворена, демократска и инклузивна друштва заснована на владавини права, једнакости грађана и социјалној инклузији. То укључује оснажено цивилно друштво које подстиче демократско, грађанско и друштвено учешће и његује богату разноликост европске заједнице, засноване на заједничким вриједностима, историји и искуствима.	
Области интервенција:	Програм CERV дјелује у оквиру четири области: • Једнакост, права и родна равноправност – подршка пројектима за промоцију права и равноправности, и борбу против неједнакости и дискриминације на основу рода, расе или етничког поријекла, вјере или увјерења, инвалидитета, старости или сексуалне оријентације те поштовање принципа недискриминације; спречавање и сузбијање расизма, ксенофобије, хомофобије и других видова нетолеранције, спречавање и сузбијање говора мржње (укључујући на интернету); заштиту и унапређење права дјетета; заштиту и унапређење права особа са инвалидитетом; унапређење заштите података о личности. • Укључивање грађана – подршка пројектима промоције заједничке европске историје; подршка активној грађанској партиципацији – укључивање грађана и удружења у демократски и политички живот Уније; промовисање размјене између грађана различитих земаља, посебно кроз „братимљење“ градова и мреже градова.	

	• Daphne – спрјечавање и сузбијање свих облика насиља (и насиља у породици) над женама, дјецом, омладином, угроженим групама (попут припадника ЛГБТИК и особа са инвалидитетом). • *Вриједности Уније – промовисање основних вриједности ЕУ (једнакости, права и родне равноправности) кроз пројекте усмјерене ка организацијама цивилног друштва. <i>*Према регулативи, ова компонента није доступна земљама кандидатима.</i>
Потенцијални корисници:	У зависности од отвореног позива, за приступање финансијским средствима из овог програма могу да се пријаве организације цивилног друштва, органи јавне управе, јединице локалне самоуправе, удружења грађана, међународне организације итд.
Релевантни правни оквир:	https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32021R0692
Интернет-страница програма:	https://commission.europa.eu/about-european-commission/departments-and-executive-agencies/justice-and-consumers/justice-and-consumers-funding-tenders/funding-programmes/citizens-equality-rights-and-values-programme_en
Надлежне институције ЕУ:	Европска комисија – Генерални директорат за правосуђе и заштиту потрошача (<i>DG JUST</i>) и Европска извршна агенција за образовање и културу (<i>EACEA</i>)
Контакт у БиХ:	Министарство правде БиХ

Креативна Европа [Creative Europe]

Програм за подршку европском културном и креативном сектору

Планирани буџет: 2,44 милијарде € 	Претходни програм: Наставак активности Креативна Европа 2014–20 	Статус приступања БиХ: БиХ је приступила новом програму Креативна Европа од 2021. године (компонентама Култура и MEDIA)
Опис програма/циљ:	Креативна Европа улаже у пројекте који јачају културну разноликост и одговарају на потребе и изазове културног и креативног сектора. Главни циљеви програма су да чувају, развијају и промовишу европску културну и језичку разноликост и наслијеђе, повећају конкурентност и економски потенцијал културног и креативног сектора, посебно аудиовизуелног.	
Области интервенција:	Креативна Европа се састоји из три потпрограма: • Култура: подршка, сарадња и размјена међу културним организацијама, друштвима и умјетницима у Европи и шире. Хоризонталне активности пружају подршку пројектима културне сарадње, мреже професионалних организација, платформи за промоцију европских умјетника и дјела, те програме мобилности. Потпрограм такође подржава секторске активности и посебне активности за награђивање изузетности и креативности (у областима архитектуре; културне баштине; дизајна; књижевности и издаваштва; музике; извођачке умјетности).	

	• MEDIA: подршка европској филмској и аудиовизуелној индустрији да развија, дистрибуише и промовише европска дјела на глобалном нивоу, узимајући у обзир данашње дигитално окружење. Поред тога, овај потпрограм његује таленте и олакшава размјену знања; подржава иновативна рјешења која задовољавају захтјеве и трендове тржишта; бави се публиком свих узраста, посебно млађим генерацијама. Активности овог потпрограма могу да се групишу у четири правца дјеловања: а) развој, стварање и продукција висококвалитетних дјела; б) унапређење пословања (унапређење стратегије дистрибуције, продаје, маркетинга, конкурентности; подршка оператерима и промотивним догађајима); в) иницијативе које промовишу развој и ангажовање публике (едукација и видљивост); г) јачање политика кроз дијалог, иновативним политичким акцијама и размјеном најбољих пракси. • Међусекторска сарадња: јачање сарадње између различитих културних и креативних сектора како би им се помогло да се суоче са заједничким изазовима и пронађу нова иновативна рјешења. То се постиже, на примјер, сарадњом у области политика (развој политика и размјена добре праксе), јачањем услуга дескова програма Креативна Европа и кроз подршку лабораторијама за креативне иновације (подршка експерименталним приступима и употреби иновативних технологија). Такође, подржане су и друге хоризонталне активности, као што су медијска писменост, квалитетно новинарство, родна равноправност у информативним медијима итд.
Потенцијални корисници:	Умјетници, културна друштва и организације у ЕУ и придруженим земљама, издавачке куће, филмска и музичка индустрија, мреже и продукцијске куће, новинари и информативни медији
Релевантни правни оквир:	https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021R0818&qid=1622472713882
Интернет-страница програма:	https://culture.ec.europa.eu/
Надлежне институције ЕУ:	Европска комисија – Генерални директорат за образовање, омладину, спорт и културу и Европска извршна агенција за образовање и културу (EACEA)
Контакт у БиХ:	Министарство цивилних послова БиХ БиХ Деск за програм Креативна Европа https://kreativna-europa.ba/

Програм за заштиту животне средине и климатске активности – *LIFE* [*Programme for environment and climate action - LIFE*]

Програм за јачање и спровођење политика заштите животне средине и борбе против климатских промјена

Планирани буџет: 5,43 милијарде € 	Претходни програм: Наставак активности <i>LIFE</i> 2014–20 	Статус приступања БиХ: БиХ не учествује у програму <i>LIFE</i>
--	--	---

Опис програма/циљ:	<i>LIFE</i> има за циљ да подржи прелазак ЕУ економије на системе који ће у потпуности бити постављени по правилима одрживости, циркуларне економије, енергетске ефикасности, обновљиве енергије, климатске неутралности – како би се обезбиједила заштита, обнова и побољшање квалитета животне средине, укључујући ваздух, воду и земљиште, а уједно и како би се зауставио и преокренуо губитак биодиверзитета и деградација екосистема. С тим у вези, <i>LIFE</i> подржава активности усмјерене ка очувању природе, развоју циркуларне економије, транзицији ка обновљивим изворима енергије, подршци иновативним технологијама, развоју најбоље праксе, координацији и изградњи капацитета, подршци спровођењу еколошких и климатских планова итд.
Области интервенција:	<i>LIFE</i> се спроводи кроз двије области и четири потпрограма: Област „Животна средина“: - Потпрограм 1 – Природа и биодиверзитет: суфинансирање пројеката очувања биодиверзитета, станишта и врста, као и активности које доприносе развоју и управљању мреже <i>Natura 2000</i>; - Потпрограм 2 – Циркуларна економија и квалитет живота: пројекти који се односе на кружење материјала/ поновну употребу ресурса из отпада, воде, ваздуха, буке, земљишта и управљања хемикалијама. Грантови за иновативна рјешења и рјешења најбоље праксе у овим областима. Имплементација, праћење и евалуација политика и закона ЕУ у области животне средине.

	Област „Климатске активности“: - Потпрограм 3 – Ублажавање климатских промјена и прилагођавање: активности везане за ублажавање климатских промјена (на примјер, пројекти који се односе на пољопривреду, коришћење земљишта, управљање тресетиштем, обновљиве изворе енергије и енергетску ефикасност); пројекти адаптације (на примјер, урбана адаптација и планирање коришћења земљишта, отпорност инфраструктуре, одрживо управљање водама, управљање поплавама и приобаљем, отпорност сектора пољопривреде, шумарства и туризма итд.); пројекти климатског управљања и информационих система (нпр. суфинансирање пројеката који подржавају рад Европског климатског пакта, активности одрживог финансирања, подизање свијести, обуке и изградња капацитета, развој знања и учешће заинтересованих страна у областима ублажавања климатских промјена и прилагођавања итд.); - Потпрограм 4 – Транзиција ка чистој енергији: суфинансирање изградње националних, регионалних и локалних оквира политика које подржавају транзицију ка чистој енергији; подршка увођењу технологија, дигитализације, нових услуга и пословних модела и унапређење сродних професионалних вјештина на тржишту; привлачење приватних финансијских средстава за одрживу енергију; подршка развоју локалних и регионалних инвестиционих пројеката; укључивање и оснаживање грађана у транзицији чисте енергије.
Потенцијални корисници:	Органи државне или локалне управе, комерцијалне и невладине организације, институти
Релевантни правни оквир:	https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R0783&from=EN
Интернет-страница програма:	https://cinea.ec.europa.eu/programmes/life_en
Надлежне институције ЕУ:	Европска извршна агенција за климу, инфраструктуру и животну средину (CINEA)
Контакт у БиХ:	Министарство спољне трговине и економских односа БиХ

Табела: Резиме потенцијалних корисника програма 2021–2027. – индикативни преглед

главна циљна група

Program / potencijalni korisnici	државна управа	регионалне/локалне управе	јавне институције / пужаоци услуга	асоцијације, привредне коморе, кластери, мреже	НВО, удружења грађана	предузећа (преко 250 запослених)	мала и средња предузећа (МСП)	међународне организације	универзитети / високообразовне установе	предшколске институције, основне и средње школе	институти / научно- истраживачки центри	омладина, студенти, наставници (појединци)	истраживачи, стручњаци, ујје- тници, новинари (појединци)
Хоризонт Европа	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X
Дигитална Европа	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X		X
Програм јединственог тржишта (SMP)	X	X	X	X		X	X				X		X
FISCALIS	X	X											X
Царина	X	X											X
Механизам за цивилну заштиту Уније и „rescEU“	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X		
Здравље 4	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X		
Програм за запошљавање и социјалне иновације (EaSI/ESF+)	X	X	X	X	X	X	X		X		X	X	X
Еразмус+	X	X	X		X				X	X	X	X	X
Правосуђе	X	X	X	X	X				X		X		X
Грађани, једнакост, права и вриједности (CERV)	X	X	X	X	X			X					
Креативна Европа				X	X	X	X		X		X		X
Програм за заштиту животне средине и климатске активности (LIFE)	X	X	X	X	X	X	X		X		X		

НАПОМЕНЕ ЗА ПОТЕНЦИЈАЛНЕ АПЛИКАНТЕ

Иако ова брошура пружа широк преглед неких од програма ЕУ који су најрелевантнији за потенцијалне апликанте и кориснике из Босне и Херцеговине, неопходно је да уложите значајно вријеме и труд како бисте се упознали са појединачним програмима, њиховим компонентама (или „потпрограмима“) и могућностима финансирања. Уколико сте заинтересовани и сматрате да сте ви или ваша организација квалификовани да се пријавите за неки од програма ЕУ, битно је да се детаљније упознате са:

- **„Програмима рада“ (Work Programme)** – за сваки програм на који желите да аплицирате, постоји програм рада за једну или више година програмског периода. Програми рада дефинишу циљеве, обухват, очекивања, дефинишу позиве и услуге/производе, за сваку тему или потпрограм који се финансирају у оквиру једног програма.
- **„Отвореним позивима“ (open calls)** – на интернет-страницама које су дате за појединачне програме у овој брошури, налазе се отворени позиви и најаве за заинтересоване апликанте. Како бисте на вријеме могли да припремите пројектну документацију и пронађете одговарајуће партнере из ЕУ и других придружених земаља, битно је да активно пратите отворене позиве за релевантне програме.
- **Контакт-тачкама и структурама за програм у земљи** – с обзиром на централизовану имплементацију већине програма ЕУ од стране органа Европске комисије, доступност информација и помоћи потенцијалним апликантима заинтересованим за подношење пројеката на програмске отворене позиве обезбијеђена је и на нивоу државе чланице у складу са специфичностима појединачних програма. У оквиру надлежног органа државне управе дјелује контакт-тачка за програм, док се за одређене програме у земљи успостављају структуре за програм, задужене за информисање, промоцију и видљивост одређеног програма, преко којих шири јавност и потенцијални корисници могу да затраже све потребне информације у вези са одређеним програмом Уније. На крају ове брошуре налази се списак надлежних институција и контакт-тачака за програме који су отворени за Босну и Херцеговину или за чије су приступање преговори тренутно у току.
- **Примјерима добре праксе** – на интернет-страницама програма, као и контакт-тачака и структура за програм у земљи, можете да пронађете примјере добре праксе, тј. примјере сличних пројеката који су већ добили финансирање од ЕУ. Такође, можете претраживати партнере који су већ учествовали у пројектима или се пријавити да радите као експерт на пројектима: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/how-to-participate/how-to-participate/1>

КОНТАКТИ ЗА ПРОГРАМЕ У БИХ

Програм	Надлежна институција/Контакт
Хоризонт Европа	Министарство цивилних послова БиХ www.mcp.gov.ba Национални/државни координатор за програм и контакт-тачке/особе за подобласти <i>*Потребно је имати у виду да за сваку подобласт постоји одговорна национална/државна контакт-тачка/особа, као и национални/државни координатор за цјелокупни програм, које можете да пронађете преко интернет-странице Хоризонт Европа:</i> https://horizoneuropencpportal.eu/find-your-ncp https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/support/ncp
Дигитална Европа	Министарство комуникација и транспорта БиХ www.mkt.gov.ba

Програм	Надлежна институција/Контакт
Програм јединственог тржишта (SMP)	Министарство спољне трговине и економских односа БиХ www.mvteo.gov.ba Европска подузетничка мрежа (EEN) у БиХ https://een.ec.europa.eu/local-contact-points/ba Координатори: - Спољнотрговинска комора Босне и Херцеговине https://een.ba/bs - Развојна агенција Републике Српске https://eunors.org
FISCALIS	Управа за индиректно опорезивање БиХ www.uino.gov.ba
Царина	Управа за индиректно опорезивање БиХ www.uino.gov.ba

Програм	Надлежна институција/Контакт
Механизам за цивилну заштиту Уније и „rescEU“	Министарство безбједности БиХ www.msb.gov.ba
Здравље 4	Министарство цивилних послова БиХ www.mcp.gov.ba
Програм за запошљавање и социјалне иновације (<i>EaSI/ESF+</i>)	Министарство цивилних послова БиХ www.mcp.gov.ba
Еразмус+	Министарство цивилних послова БиХ www.mcp.gov.ba Национална Еразмус+ канцеларија у БиХ www.erasmusbih.com Контакт-тачка у склопу мреже ресурсних центара SALTO_YOUTH (млади) https://www.salto-youth.net/rc/see/contactpoints/

Програм	Надлежна институција/Контакт
Правосуђе	Министарство правде БиХ www.mpr.gov.ba
Грађани, једнакост, права и вриједности (<i>CERV</i>)	Министарство правде БиХ www.mpr.gov.ba
Креативна Европа	Министарство цивилних послова БиХ www.mcp.gov.ba БиХ Деск за програм Креативна Европа https://kreativna-europa.ba/
Програм за заштиту животне средине и климатске активности (<i>LIFE</i>)	Министарство спољне трговине и економских односа БиХ www.mvteo.gov.ba

